

20. században megjelent, pusztulásnak kitétt dokumentumokra, s azoknak az országoknak a kiadványaira, amelyekből belátható időn belül nem várható saját kiadványtermésükre vonatkozó archiválási programok végrehajtása.

Az országos ellátás szempontjából elsősorban a mikrofilmmezés lehet az archiválás eszköze. A hasonló programokat indított országokból beszerezhetők a német tudományosság számára szükséges filmek. Természetesen tisztázandó a szállítási feltételek és határidők ismeretében, hogy megrendelés helyett nem lenne-e célszerűbb a mikrofilmmezést ismételt elvégezni. Azon állományok esetében, amelyeknél a fizikális megőrzés is fontos, a savtalanítást is alkalmazni kell.

A mikrofilmmezést és a digitalizálást helykímélő eljárásnéven is számításba kell venni. A savtalanítással eredeti alakjukban megőrzött dokumentumok nagy mennyisége, s a nyomtatott publikációk egyre növekvő tömege miatt azonban raktári kapacitások építését is elő kell irányozni.

Az elektronikus publikációk tartós megőrzése igen költséges feladat, ezért különösen indokolt az összehangolt fellépés. A Deutsche Bibliothek feladata a hazai anyagok hosszú távú megőrzése, a külföldiek tekintetében a speciális gyűjtési súlypontokat gondozó könyvtárak, az országos szakkönyvtárak és más szakkönyvtárak illetékesek. Ez utóbbiak vonatkozásában meg kell vizsgálni azt is, hogy a magasan fejlett országok elektronikus hordozóinak tárolása helyett mennyire üzembiztos megoldás csupán a hozzáférés biztosítása. (Mindenesetre a nemzeti érdekű anyagokat a határon belül is tárolni kell.) Meggondolandó az is, hogy a fejlődőben lévő országokban várhatóan megnövekszik az elektronikus publikációk száma. A válto-

gatás kritériumait, a hozzáférés módszereit a kutatókkal és a szakmai szervezetekkel együtt kell kidolgozni.

2.7 Következtetések

A speciális gyűjtési súlypontokat gondozó könyvtárak újabb feladatok előtt állnak, ennek megfelelően kell pénzügyileg, személyzetileg és szervezetenként megerősíteni őket. Folytatni kell a nyomtatott anyagok gyűjtését, kiegészítve az elektronikus publikációk beszerzésével. A rutin feladatokat továbbra is a fenntartóknak kell finanszírozniuk, de a szolgáltatási spektrum kiszélesítésének modellmegoldásait és bevezető költségeit a DFG-nek kell magára vállalnia. Ha az új szolgáltatásokat térítés fejében nyújtják, intézkedni kell, hogy a bevételeket a könyvtár a szolgáltatásra fordíthassa; nem lehet azonban számítani arra, hogy a szolgáltatások önfenntartók legyenek.

Meg kell vizsgálni, hogy a tervezett új feladatokat miképpen lehet finanszírozni. Elengedhetetlenek a koordinációs megállapodások, különös tekintettel a megcélzott virtuális szakkönyvtárakra, s az országos rendszer egységes szolgáltatási kínálatára.

A költségek csökkentése végett célszerű a technikai eszközöket közösen használni. Csak egy példa: a digitális anyagok archiválásának költségei akkorák, hogy kisebb és közepes súlyponti könyvtárakban aligha fedezhetők; ezt központi szolgáltatásokkal kell megoldani.

/Weiterentwicklung der überregionalen Literaturversorgung. Memorandum. = Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, 45. köt. 2. sz. 1998. p. 135–161./

(Papp István)

A könyvszektor és az Európa Tanács

A könyvszektor problematikája – különös tekintettel a kelet-közép-európai állapotokra – az Európa Tanácsot sem hagyja hidegen. Az Európa Tanácsban könyvszektoron a *könyv legszélesebb értelemben vett világát* értik: a szerzőséget éppen úgy, mint a kiadókat és a terjesztőket, illetve a könyvtárakat.

A kelet-közép-európai tennivalókat az európai kulturális miniszterek 1992. évi értekezletének ajánlásaiból kiindulva 1993 folyamán elérték konkrét tervvé (DG XIII). Az első terv szerinti rendezvényre – a Nordinfo bekapcsolódásával – 1994-ben Strasbourgban került sor. Témája a közép-európai könyvtári jogszabályozás volt. E tekintet-

ben a könyvtárakat elsőrendű kulturális, tudományos és nevelési intézményekként pertraktáló ajánlások megfogalmazását sikerült elérni.

Az Európa Tanács fontosnak tartja, hogy a kelet-közép-európai államok mindegyike megjelenesse a maga *Books in print*-jét. (Egyelőre csak Csehországban, Lengyelországban és Magyarországon van ilyen kiadvány.) Jelenleg a horvátországi változat megjelenésének előkészítése folyik.

A kötelező példányok szolgáltatásának, az audiovizuális és elektronikus anyagok szolgáltatására történő kiszélesítésének a kérdésköre ugyancsak intenzíven foglalkoztatja a tanácsot. Ezzel kapcsolatban megfelelő ajánlásokat tett közzé. 1998-ban

indul a tanácsnak az a projektje, amely *Az új könyv gazdaságtana* címet viseli. Célja, hogy – a PHARE program közreműködésével – fellendítse a technikai-technológiai változások következtében teljesen átalakuló könyvszektorra vonatkozó vizsgálatokat és kutatásokat. A projekttel kapcsolatban Bulgáriából, Lengyelországból, Magyarországról és Szlovéniából máris érkeztek észrevételek, a lett nemzeti könyvtár és könyvtáros-egyesület pedig konferenciát készített elő a kérdések megvitatása érdekében, amely minden bizonnyal gyümölcsöző lesz.

Az Európa Tanács és a könyv világának kapcsolatában kétféle törekvés figyelhető meg. Az egyik továbbra is a jogszabályozás korszerű vitelének a kérdése. Itt arról van szó, hogy olyan jogszabályokat-törvényeket kell tető alá hozni, amelyek egymást feltételezve és egymással összefüggve kodifikálnák a könyv világában előforduló

jelenségeket és folyamatokat. Erről 1997 novemberében Varsóban konferencia zajlott le, amelynek ajánlásai alapján Bulgáriában, Horvátországban és Ukrajnában helyzetfeltáró eszmecserekre került sor.

A második törekvés arra irányul, hogy az egyes kelet-közép-európai országokban részleteiben tárja föl és elemezze az érvényesülő könyvpolitikát. Az első ez irányú vállalkozások 1998-ban indulnak, nem utolsósorban „Az új könyv gazdaságtana” projekt munkálatainak megbízható megalapozását támogatóként.

/GOODWIN, R.: Rada Europy na rzecz rozwoju sektora książki w Europie. = Bibliotekarz, 3. sz. 1998. p. 9–10./

(Futala Tibor)

Integrált virtuális könyvtári projekt a prágai Állami Műszaki Könyvtárban

A prágai Állami Műszaki Könyvtár először az 1997. évi INFOMEDIA konferencián mutatta be a könyvtáros szakmának ún. INVIK-projektjét (a betűszót az integrált virtuális könyvtár cseh nyelvű megfelelőjének rövidítésével képezték, amely – véletlenül – a magyar nyelvű megnevezés rövidítésével azonos). E vállalkozás, amelyet az ország kulturális minisztériumának RISK-programja, azaz a nyilvános könyvtárak információs hálózatának fejlesztését célzó program finanszírozott, a könyvtári-információs folyamatok elektronizálásának magasabb szintjét képviseli.

A projekt célja a klasszikus, fizikai értelemben vett könyvtár és a virtuális könyvtár funkcionális együttéléseként fogalmazható meg. A kívánatos eredmény: az információkhoz való kényelmes, mindenekelőtt akadálytalan hozzáférés, tehát az információforrások és szolgáltatások minőségi és gyors igénybevétele a könyvtár kényeszerű felkérése nélkül.

Az INVIK működéséhez szükséges előfeltételek, ún. a könyvek és folyóiratok OPAC-ja, a számítógépes kölcsönzési rendszer, a digitális dokumentumok kezeléséhez és szolgáltatásához szükséges berendezések, a használói számlavezetés a könyvtárban adva vannak.

Az INVIK-et minden 18 évnél idősebb állampolgár és jogi személy használhatja, amennyiben használói számlát nyit a könyvtárnál, legalább 30 koronányi összeget letétbe helyezve; persze közvetítők nélkül akkor, ha ennek a „könyvtár az asztalon” szlogenrel propagált szolgáltatás kínálatnak az igénybeviteléhez megvannak a műszaki feltételei. A következők:

- meglehetősen nagy teljesítményű számítógép, PC esetén min. 486DX4, leginkább Pentium, min. 16 MB RAM;
- minőségi és gyors kapcsolódás az Internethez, mivel nagy tömegű adatátvitelről van szó;
- WWW böngésző, amely https protokollal képes a kódolt adatátvitelre (ajánlható Netscape 3.0, illetve Microsoft Internet Explorer 3.0 és tőlük felfelé);
- PDF formátumú másolatokhoz Adobe Acrobat Reader 2.1 és tőle fölfelé;
- a GIFF és a JPEG formátumú másolatok feldolgozása esetén grafikai munkára alkalmas program (pl. shareware L-View-Pro).

A használói számla két részből áll, egyfelől az Állami Műszaki Könyvtár WWW szerverén található védett térből, másfelől magából a szolgáltatások igénybevétele nyomán vezetett számlából. A védett terület a dokumentumok szerzői jogi védelmét és a használó védelmét szolgálja, s ezért csak a minden használónak kiadott jelszó megadásával lehet ide belépni, mintegy a szolgáltatások igénybevitelének kezdeteként.

A könyvtár a használói számla vezetésére a felhasználókkal gondosan kidolgozott szerződést köt, ami azonos a klasszikus beiratkozási és könyvtárhasználatba való bevezetési procedúrával. Szövegét a szerzői és a pénzügyi jogban járatos szakember készítette elő.

Aki a virtuális szolgálat igénybevitelével egy-egy monográfiát keres ki, annak kikölcsönzésére egyelőre személyesen kell a könyvtárba fáradnia, vagy a könyvtárközi kölcsönzést igénybe vennie.